

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

תולדות (חלק י — שיחה ב)

יוצא-לאור למחזור הראשון מלימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת תולדות, כח מרחשון-ה כסלו, ה'תשפ"א (ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2020

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

תולדות ב

לביהמ"ק בבנינו, מובן – כי הקרבנות ענינם „ריח ניחוח“ כנ"ל והקרבנות הם עיקר בביהמ"ק⁵, וכן מובן היטב זה שהתיבות „אשר ברכו ה'" מרמזות לביהמ"ק הבנוי ומשוכלל לעת"ל, דהרי בנינו ושיכלולו של ביהמ"ק דלעתיד זהו תכלית ברכתו של הקב"ה;

אבל זה שביהמ"ק בחורבנו מרומז ב„שדה“ אינו מובן. גם חורבנו של הבית באופן זה או אחר מאי נפק"מ כאן? ועוד ד„שדה תחרש“ הי' לאחרי חורבן (שריפת) ביהמ"ק והוא ענין בפ"ע.

ב. ויובן כ"ז בהקדים משארז"ל⁶ (הובא בפירש"י⁷) עה"פ שלאחרי ה-

(5) ובפרט ע"פ מש"כ הרמב"ם (ריש הל' בית הבחירה): „מ"ע לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, דתכלית ביהמ"ק הוא, „להיות מקריבים בו הקרבנות.“ (ודלא כרמב"ן ר"פ תרומה. אבל עיין השגותיו בסהמ"צ מ"ע לג. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1346).

(6) ב"ר פס"ו, ג.

(7) ההכרח לפי זה ע"פ פשוטו של מקרא הוא – יתור הוא"ו („ויתן“); ואעפ"כ מביא רש"י פי' ב' ודוק עליו כותב שהוא „ולפי פשוטו“ – מפני הקושיא שבפנים: מה חסר בהנתינה הראשונה [דאאפ"ל כפי השפ"ח, שהפי' הוא דאם תפסק הברכה מפני החטא יחזור ויתן – דהרי מפורש אח"כ (שם, מ) היפכו „והי' כאשר תריד ופרקת עולו מעל צואריך“; ואין לומר דיצחק אמר כן (וחזר מאמירתו הקודמת) מפני בקשת עשו „ברכני גם אני אבי גוי ויבך“ (שם, לח) אבל ה„ויתן“ הי' כולל גם אם יחטא – דאם יש כאן חרטה הרי הי' יכול לברכו גם בשאר הברכות, אף ש„הן גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתת לו לעבדים ודגן ותירוש סמכתיו“ (שם, לז)],

א. בפרשתינו מסופר, שקודם שנתברך יעקב אבינו בברכת „ויתן לך האלקים וגו'" – אמר יצחק אבינו, בתור הקדמה, „ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'“.

וארז"ל על פסוק זה בספרי²: „וכן אתה מוצא ביצחק שראה אותו (הביהמ"ק) בנוי וראה אותו חרב וראה אותו בנוי ומשוכלל לע"ל. ראה ריח בני – הרי בנוי, „ריח“ קאי על הקרבנות (שענינם „ריח ניחוח“) שהקריבו בביהמ"ק, ו„בני“ פירושו „בנוי“ כריח שדה – הרי חרב [כמ"ש³ „ציון שדה תחרש“] אשר ברכו ה' – הרי בנוי ומשוכלל לע"ל“.

ולכאורה אינו מובן: איך אפשר לימר שכל ג' הדברים הנ"ל שראה יצחק הם הקדמה לברכה שברך ליעקב – ובפרט שאחד מהם הוא ביהמ"ק בחורבנו שסיבת החורבן הוא „מפני חטאינו כו' יד שנשתלחה במקדשך“^{3*} – ואיך יתכן שגם זה (שתוכנו היפך הטוב והברכה) יהי' הקדמה לברכה?

גם צ"ל טעם הדבר שחורבנו של ביהמ"ק מרומז כאן (בתיבת ו) ענין „שדה“ (שהוא רק ע"פ מש"כ „ציון שדה תחרש“⁴); זה ש„ריח בני“ מרמז

(1) כו, כז.

(2) ברכה לג, יב.

(3) מיכה ג, יב.

(3*) תפלת מוסף דיו"ט.

(4) וגם בפסוק זה – לכאורה „שממה“ הוא חורבן יותר מאשר „שדה“. וכמו שמצינו לשון זה בנוגע לחורבן בכ"מ.

ואפילו את"ל גם בהברכה דלמעלה הגבלה ובמילא) הוספה, "יתן ויחזור ויתן" – זה יתכן כשהנידון הוא בברכה כה פרטית לאיש פרטי (ע"ד ברכות השבטים ע"י יעקב אבינו ומשה רבינו, שע"ז נאמר¹¹, "איש אשר כבדכנו ברך אותם"), דמצד הגדרתה כברכה פרטית למתברכים פרטים מקום להוסיף עוד ענינים בברכה עצמה או לצרף בה עוד מתברכים. משא"כ בנדו"ד הלא המתברך ברך הוא יעקב אבינו, שהוא כולל את כל הנשמות כולם (כידוע¹² בענין "שופרי" דיעקב אבינו מעין שופרי דאדם הראשון¹³); וגם הברכה ה"ה כוללת את כל הטוב דכל סדר ההשגת תשלות: "מטל השמים ומשמני הארץ"; ובפרט שזהו "מטל השמים" – הנעלה והמשובח בשמים (כידוע¹⁴ מעלת טל על מטר), וגם "משמני הארץ", המובחר שבארץ – וא"כ מהו זה ש"יחזור ויתן" עוה"פ¹⁵?

(11) ויחי, מט, כח. ומובן שעד"ז הוא גם בנוגע ברכת משה להשבטים. ואף שפרש"י, יכול שלא כללן כולם בכל הברכות ת"ל ברך אותם – הרי אין הפי' שהם ברכות כלליות (שע"ז הרי אין ראי' ממשנ, ברך אותם), כ"א שבברכות פרטיות אלו ברך את כל אחד ואחד מהשבטים (והחילוק ביניהם הוא מהו העיקר בכאור, או ע"ד פרש"י (ויצא לא, יח) שקנה מצאנו).

(12) אגה"ק ס"ז. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1051 הערה 18.

(13) ב"מ פד, א. זח"א לה, ב.

(14) ראה תענית ג, ב. לקו"ת פ' האזינו.

(15) אין לומר שהכוונה ב"יתן ויחזור ויתן" היא להבי' פירושים שב"מטל השמים ומשמני הארץ וגו'": (א) כפשוטו; (ב) "מטל השמים זו מקרא ומשמני הארץ זו משנה דגן זו תלמוד תירוש זה אגדה" (ב"ר פס"ו, ג), כי גם לפי פשוטו צ"ל ב' ענינים ב"ויתן".

הקדמה: ויתן לך האלקים גו' – "יתן ויחזור ויתן", דלכאורה קשה:

מה חסר בנתינה הראשונה ("יתן") אשר משו"ז ברכו בנתינה נוספת ("ויחזור ויתן")? – דבשלמא כשהנתינה היא מיד בו"ד, הנה גם אם היא מתנה גדולה ומרובה⁸, בכ"ז היא מוגבלת (שהרי הנותן הוא מוגבל) ולכן יתכן להשלימה ולהוסיף עלי' בנתינה אחר נתינה⁹; משא"כ בענינו, כשהקב"ה הוא הנותן, הרי בודאי שגם נתינתו הראשונה מחסדי ה' ¹⁰ שלימה היא ובלי גבול – כמו שהוא יתברך הוא בל"ג ובתכלית השלימות – וא"כ מה ניתוסף ב"יחזור ויתן"?

ואעפ"כ הפי' הראשון הוא, "יתן ויחזור ויתן", כי לפי פי' הב' קשה: מהו המשך ד"ויתן לך גו'" למש"ל לפני"א, אשר ברכו הוי"ו (משא"כ אם הי' כתוב, "אשר נתנו ה'"). נמצא דפי' הא' מתקבל יותר מצד המשך ותוכן הכתובים, ופי' הב' מצד פי' התיבה, ולכן הי' פי' השני, אבל דוקא הוא, "לפי פשוטו" (של התיבה).

וגם עפ"י, "יינה של תורה" שבפרש"י קשה לפי' הב' (שבא בהמשך למש"ל לפני"א) – כי מתחלה כתוב, "ברכו הוי"ו", וכאן כתוב, "ויתן לך האלקים".

(8) וכמרו"ל (ב"ב נג, א) כל הנותן בעין יפה נותן.

(9) וגם כשהנתינה היא למעלה מהגבלות ובלי אדה"ז (אגה"ק ס"י), אינו נותן גבול ומדה לנתינתו" כ"א מתנהג, "בחסדי ה' שהם בלי גבול ותכלית" – אפשר להוסיף עלי', כי אי"ז בל"ג באמת (להעיר מהמבואר בכ"מ בד"א בענין "בכל מאדך", מאד שלך). ובפשטות הוא: נתינה הא' "כל אשר לאיש יתן" (ראה אגה"ק שם), נתינה הב' – בדוגמת, "לוו עלי" (ביצה טז, ב. וראה אור תורה להה"מ בסופו). [וכצ"ל בהר"ד התועדות ש"פ בראשית תשל"ג, שזהו תורת הח"מ (ולא הבעש"ט)].

(10) ראה אגה"ק ס"י, ובכ"מ.

טיפה" היא מדריגה נעלית מאד בקבלת וקליטת החכמה [אשר לכן ר"א בן הורקנוס, במעלה זו, הוא מכריע את כל חכמי ישראל, כולל גם ר"א בן ערך²⁰], מ"מ החכמה במקבל היא מוגבלת – לא יותר (אף שגם לא פחות) ממה שקיבל מרבו; משא"כ מי שהוא, כמעין המתגבר, להוסיף חכמה בכח עצמו, הרי יש בכוחו להתגבר יותר ויותר בלי הגבלה²¹.

אמנם גם מעלתו של תלמיד זה שהוא, כמעין המתגבר" בכח עצמו, היא תוצאת ופעולת ההשפעה של הרב, דהרי תפקידה ותכליתה של השפעה אמיתית היא גם בזה, שהרב המשפיע, מעמידו (את התלמיד) על רגליו" שיוכל להמציא ולחדש בכח עצמו – ונמצא שגם חידושו אלו יסודתם בהשפעת הרב [וכמובן גם מסגנון המשנה, שבה נמנה השבח כמעין המתגבר, שבאה בהמשך ובקישור לזה שחמשה תלמידים היו לו לר"א בן זכאי, שגם מעלה זו היא תוצאת היותו תלמיד ריב"ז].

ד. עד"ז הוא גם בהשפעה מלמעלה ע"י הברכה הנ"ל: מלבד השפעה עצמה יש בה גם העילוי והיתרון, שפועל במושפע, ומעמידו בדרגה כזו שיוכל לנצל את ההשפעה בכח עצמו²². וזהו, יתן ויחזור ויתן:

וגם צ"ל מהו אומרו, ויתן לך האלקים" – והלא ענין הברכה הוא משם הוי"ו¹⁶, שהוא בחי' הרחמים, ולא שם אלקים שענינו דין וצמצום¹⁷?

ג. ויובן כ"ז ע"י משל מהשפעת הרב לתלמיד, דאפ"ל בזה שני אופנים: א) שהתלמיד הוא רק מקבל שכל הרב – דהיינו שאפילו אם קבלתו היא באופן הכי נעלה ועד להתעצמות בשכלו של הרב¹⁸, בכ"ז אין השפעה זו פועלת בהתלמיד דת"ח בזה בכח עצמו.

ב) שהתלמיד מקבל את כל שכל הרב ובאופן נעלה כ"כ, עד שפועל בו גם היכולת להוסיף ולחדש בזה בכח עצמו.

וכמבואר חילוק זה במשנה דאבות¹⁹, בתלמידיו של ריב"ז, שר"א בן הורקנוס הוא, בור סוד שאינו מאבד טיפה, דרגא הכי נעלית באופני הקבלה של החכמה עצמה; ור"א בן ערך הוא, כמעין המתגבר, היינו שהוא מוסיף ומחדש בכח עצמו.

ומובן שבאופן השני של ההשפעה יש יתרון מעלה לגבי זה של הראשון, וכמפורש שם במשנה: "אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ואליעזר בן הורקנוס אף עמהם ור"א בן ערך בכף שני" מכריע את כולם". והטעם פשוט: עם היות ש,בור סוד שאינו מאבד

(20) ראה במפרשי המשנה שם (רע"ב ותויו"ט) דלא פליגי ומר אמר חדא ומר אמר חדא.

(21) ולכן נקרא, כמעין המתגבר" כי אמיתית ענין הגבורה הוא בל"ג, וכידוע בענין גבורות גשמים.

(22) ע"ד תורת הבעש"ט (נדפס בקובץ מכתבים א. בסו"ס תהלים אהל יוסף יצחק ע' 193. היום יום כה אלול): "החודש השביעי .. הקב"ה בעצמו

(16) וכמ"ש (נשא ו, כד) "יברכך הוי' וישמרך".

(17) ראה שעה"ה"א פ"ו ואילך. וכן הוא גם לפי פשוטו של מקרא – ראה פרש"י ר"פ בראשית.

(18) ע"ד מרז"ל (ע"ז יט, א) עה"פ, ובתורתו יהגה"ש, נקראת על שמו".

(19) פ"ב מט' (לגירסת אדה"ז בסידורו).

ועכ"ז, גם עבודת הבע"ת, אף שהיא בכח עצמו, גם היא השפעה מלמעלה; הכח להתעורר מעצמו לשוב בתשובה, ניתן מלמעלה²⁸.

והנה כמו שנת"ל, בהמשל דרב ותלמיד, דיש יתרון מעלה בבחי' „כמעין המתגבר" לגבי בחי' „בור סוד שאינו מאבד טיפה", עד"ז יש יתרון מעלה בעבודת בע"ת לגבי עבודת הצדיקים. וזהו משארז"ל²⁹: „במקום שבע"ת עומדים צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד שם". ומוכח, שגם תוכנו של יתרון זה הוא ג"כ ע"ד הנ"ל (במשל דרב ותלמיד): כשם ש, כמעין המתגבר" מעלתו בזה הוא שהוא בבחי' בל"ג (משא"כ „בור סוד") כמו"כ מעלתם של הבע"ת הוא בבחי' הבל"ג³⁰ שבעבודתו. וכידוע דעבודת הצדיקים היא בהדרגה מסודרת, בעילוי אחר עילוי, משא"כ עבודת הבע"ת שפורצת כל הגדרים והגבלות ועליתו שלא בהדרגה: בשעתא חדא

הקב"ה יתן לו כל ההשפעה עצמה (וג"ז דבר שלם הוא וכמו בור סוד שאינו מאבד טיפה); „ויחזור ויתן" את היכולת להתגבר בכח עצמו בהשפעה זו [וגם זה „ויתן", שניתן מהקב"ה, כנ"ל, חלק מההשפעה]²³.

ה. שתי מדריגות אלו („בור סוד שאינו מאבד טיפה" ו„כמעין המתגבר") ישנן גם בעבודת האדם, והן: עבודת הצדיקים ועבודת הבע"ת. הצדיק הולך בדרך ישרה ועובד את הוי' בענייני תומ"צ כפי שנתנו ונשפעו מלמעלה, והוא כלי הראוי לקבל כל ההשפעות העליונות שע"י תומ"צ; הבע"ת עבו- דתו היא שמהפך את הזדונות לו- כיות²⁴, דהיינו שהוא עובד את הוי' באופן דאתהפכא, להפוך העניינים שיהיו לא כפי שנתנו מלמעלה²⁵. לפי הסדר המסודר בעבודת הביוררים א"א לברר ולהעלות את הדברים שהן מגקה"ט לגמרי, כ"א לדחותם בדרך דחי'²⁵ — אבל ע"י העבודה בכח עצמו דתשובה²⁶ מברר ומעלה גם את הזדונות עד שנעשו זכיות²⁷.

בידי שמים חוץ מיראת שמים" — ועבודת בע"ת היא בעיקר בקו היראה.

(28) וכמ"ש (ירמ"ג, יד) „שובו בנים שובבים ואם ה' וכמרו"ל (תגיגה טו, א) „יצתה ב"ק ואמרה שובו בנים שובבים". ובכ"י ויום ג"פ אומרת כו' (ברכות ג, סע"א) וראה לקו"ת במדבר (ו, ג) „שה"ש (כד, א): שאין אדם עושה מאומה מצ"ע.

(29) ראה ברכות לד, ב.

(30) ואף שבנוגע לתשובה נאמר (איוב יא, ו) „כפלים לתושי" (וראה אגה"ת (פ"ט): כפול ומכופל) — הרי מוכרח לומר שאין הכוונה רק כפלים, ע"פ מרו"ל (שמור"ר רפמ"ו) על פסוק זה: „בלוחות הראשונות שלא היו אלא עשרת הדברות לבד, ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות", שהוה הרכיב יותר מכפלים — אלא הכוונה כ„כפלים": כעין שם המושאל לבחי' בל"ג.

מברכו .. ובכח זה ישראל מברכים את החדשים י"א פעמים בשנה", היינו שמלבד שמברך את חודש תשרי, גם כלול בברכת הקב"ה זה שבני" יוכלו לברך את שאר החדשים בכח עצמם.

(23) ובהיותו חלק מההשפעה עצמה יומתק הלשון „ויחזור ויתן" — חזרה לא רק בנתינה, כ"א גם בדבר הניתן.
(24) יומא פו, ב. וראה תניא פ"ו.

(25) להעיר ממרו"ל (סנה"ג, נט, ב. תקו"ז תמ"א) „אין דבר טמא יורד מן השמים"; (ב"ר פנ"א, ג) „אין דבר רע יורד מלמעלה".

(25*) ראה לקו"ת פקודי (ד, רע"א).

(26) וכן ע"י הנסיונות (ראה ד"ה אחרי בסו"ס סהמ"צ להצ"צ).

(27) ויומתק ע"פ מרו"ל (ברכות לג, ב) „הכל

ההשפעה עצמה; (ב) שיוכל לנצלה בכח עצמו), כ"א גם ההשפעה ונתינת הכח מלמעלה לעבודת ה' 33/ בב' סוגי העבודה הנ"ל: עבודת הצדיקים ("יתן" ועבודת הבע"ת "ויחזור ויתן").

ז. ע"פ כל הנ"ל יתבאר עוד ענין, והוא – שעד הברכה הלזו שע"י יצחק איננו מוצאים שמי שהוא יברך בנוסח של "ויתן לך האלקים גו'": עד אז לא הייתה עדיין האפשריות וההזדמנות לעבודת התשובה כמו ש- היא אצל בנ" 34/ אברהם אבינו הלא ה' צדיק גמור, ובנ"א שקדמהו 34/ הרי אינם בגדר בנ" 35/; ואף שישמ- עאל, בנו של א"א חזר בתשובה 36/ – לא הייתה בבחי' התשובה של האיש הישראלי (שמובנה: הוא שחטא, ו- אעפ"כ בעת שחטא "ישראל הוא" 37/

כו' ובחילא סגיא 31/.

ו. ואף שענינים אלו (ההשפעה מלמעלה; עבודה בכח עצמו) ישנם בכללות גם בעבודת הצדיקים עצמם, ובכל יום ויום:

תחלתה של עבודת היום הוא "מודה אני לפניך כו" שענינה הודאה על ההשפעה מלמעלה – "שהחזרת בי נשמתי בחמלה". וגם אח"כ הרי תומ"י הוא מתפלל תפילתו (כמרז"ל 31/ "תפילתי שתהא סמוכה למתתי"), דהיינו שמבקש מהקב"ה שישפיע לו כל הברכות וההשפעות מלמעלה; ומכיון שהוא מברך עליהן בשם ומלכות, בודאי שהקב"ה ממלא בקשתו ומשפיען לו 32/ – הרי שראשיתה של עבודת היום שלו שייכת לקבלת ההשפעות מלמעלה, ואין בזה עדיין עבודתו בכח עצמו; אמנם לאח"ז מתחלת העבודה בכח עצמו, בלימוד התורה וקיום המצות, שהו"ע "כמעין המתגבר" –

מ"מ, בפרטיות, הנה גם עבודה זו של הצדיקים בלימוד התורה וקיום המצות (במשך כל היום), מכיון שמקיים בזה מה שציווהו (שזהו גם ההשפעה ונתינת כח מלמעלה), אין זה אמתית העבודה בכח עצמו, שאינה אלא בעבודת התשובה.

ועפ"ז י"ל שבהברכה ליעקב "יתן ויחזור ויתן" כלולות לא רק ההשפעות עליונות מלמעלה בענינים גשמיים ורוחניים (ובב' הפרטים: (א) קבלת

33) ואף ש"הכל בידי שמים חוץ מיר"ש" – הרי מבואר (לקו"ת במדבר טו, א) בענין "מי יתן והי' לבכם גו'" שמצד דרגת "מי" (שלמעלה מבחי' "שמים") נמשך הכח גם ליר"ש. 34) וחילוק גדול בין התשובה של בנ"י לשל אוה"ע – ראה לקו"ש ח"ג ע' 981 הערה 10. ח"ו ע' 53 ואילך. 34*) שהרי קין ואדה"ר עשו תשובה (ב"ר ספכ"ב).

35) משא"כ בנוגע לאברהם הרי ישנן דעות שהי' לו דין של בנ"י (ראה פרשת זרכים דרך האתרים דרוש ראשון. וראה לקו"ש ח"ה ע' 143 ואילך); ואפילו להדעות שהי' לו דין בנ", עכ"ז הרי יש לו שייכות וכו' לעבודת בנ"י, וכדמוכח ממה שאמרו רז"ל (ע"ז ט, א) ש"מאברהם הותחלו השני אלפים תורה (וראה תו"א (לך יא, ב) שממנו הותחלה בחי' התיקון בדוגמת מ"ת), וגם מזה ש"מעשה אבות סימן לבנים" (ראה ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן בראשית יב, ו. אוה"ת ר"פ לך).

36) פרש"י ח"ש (כה, ט).

37) סנה' מד, א.

31) זח"א (קכט, סע"א ושם) עיי"ש. ולהעיר מלקוטי לוי יצחק שם.

31*) ברכות ה, ב.

32) כמבואר באגה"ת (פ"א).

לך" – כי רצה להמשיך עליו⁴⁵ את הכח לתשובה⁴⁶ (אבל יעקב, שהוא איש תם – הרי עבודת הצדיקים עבודתו).

אבל באמת גם ברכה זו שייכת רק ליעקב, כי גם עבודת התשובה בפנימיותה ועצמיותה לא תתכן אלא ביעקב⁴⁷ ובניו⁴⁸.

ת. עפ"י המבואר לעיל יובן מ"ש בספרי שראה יצחק ביהמ"ק בבנינו, בחורבנו, וכמו שהוא בנוי ומשוכלל לעת"ל: ביהמ"ק בבנינו הראשון (שלא קדמו החורבן) הו"ע עבודת הצדי-

והוא ששב בתשובה) כי עליו ארו"ל³⁸ „אברהם יצא ממנו ישמעאל“, שיצא ופירש ממנו³⁹, וכיון שכן, הרי בתשרו בתו אינו הוא עצמו ששב, אלא כאילו מציאות אחרת.

משא"כ בעת הברכה אשר בירך יצחק כבר באה האפשריות לענין התשובה – בבנו, בעשו, שאע"פ שגם בו נאמר „יצחק יצא ממנו עשו“ בכ"ז ביארו חז"ל⁴⁰ אופן יציאתו שהי' „רשאל מומר“⁴¹ ותשובה שפיר שייכת לו⁴².

בזוה גם יומתק מה שרצה יצחק⁴³ לברך את עשו⁴⁴ (בברכה זו דו"תן

עליו, ועי"ז יתברר – כי גם הכח לתשובה נמשך מדרגא עליונה זו.

(45) וע"פ משנ"ת (בהערה 43) שענין התשובה שייך ליצחק דוקא, יומתק ה"ינה של תורה דרש"י (ח"ש כה, יא): „אעפ"י שמסר הקב"ה את הברכות לאברהם נתיירא לברך את יצחק מפני שצפה את עשו יוצא ממנו“, ולכאורה, הרי גם יצחק ידע ענינו של עשו, ואעפ"י רצה לברכו, כדי להמשיך עליו אור עליו, ולמה נתיירא אברהם להמשיך עליו אור עליון (עד שבשביל זה לא רצה לברך גם את יצחק)?

אמנם עפ"י מ"ש בפנים שיצחק רצה לברך את עשו בעבודת התשובה – והרי זה שייך ליצחק דוקא (כבהערה 43) – מוכן שאי"ז ענינו דאברהם, שעבודתו היתה בקו החסד.

(46) ואף שב„ויתן לך גו"ל כלולה גם עבודת הצדיקים כנ"ל (שאינה שייכת לעשו, לכאורה) – הרי מוכן שגם בעבודת התשובה צ"ל כלולה עבודת הצדיקים (קיום התומ"צ וכו') כדלהלן (סעיף ט). ועפ"ז יומתק זה שכתוב מפורש רק „ויתן בוא"ו המוסף, הנתינה השני" – כי לפי סברת יצחק שזה עשו, הרי עבודת הצדיקים רק כלולה בעבודת התשובה; אבל הפ"י בזה הוא „יתן ויחזור ויתן“, ב' הענינים, כי לפי האמת הי' יעקב, ולו שייכים ב' העבודות.

(47) ולר"שא דעשו" ראה ביאורו בתו"א (תולדות כ, ב) ובאוה"ת (שם ע' קנז).

(48) וראה לקמן ע' 88 ואילך.

(38) פסחים נ, א. ויק"ר פל"ו, ה. ספרי דברים ו, ד. שם לב, ט.

(39) ראה אוה"ת וירא צג, ב.

(40) קדושין יח, א.

(41) דבישמעאל כתיב (וירא כא, י), „לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק“, משא"כ בנוגע לעשו שנאמר בו כי ירשה לעשו נתתי (קדושין שם). ועוד דכתיב (שם, יב) „ביצחק יקרא לך זרע“, וארו"ל ע"ז (נדרים לא, א. סנה' נט, ב) „ולא כל יצחק“, הרי שהוא נכלל ביצחק.

וי"ל טעם החילוק ביניהם, ע"פ מ"ש בכתוב זה עצמו: „בן האמה הזאת“, משא"כ עשו שהי' בן רבקה. וראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 192 ואילך.

(42) ולהעיר דרישא דעשו בעטפוי דיצחק (לאחר שרצה למנוע דבר טוב (קבורת יעקב במערת המכפלה)) ונמצא במערת המכפלה (תרגום יב"ע ויחי נ, ג). וראה לקמן הערה 47. ובארוכה – לקו"ש שם.

(43) וע"פ משנ"ל שעבודת התשובה היא בבחי' בל"ג, בחי' הגבורה האמיתית (ראה לעיל הערה 21), י"ל עוד טעם למה הותחל ענין התשובה מיצחק דוקא, כי ענינו של יצחק הוא קו הגבורה.

(44) מתאים עם המבואר בתו"א ובתו"ח (פרשתנו) שכוונת יצחק היתה להמשיך עליו אור

ז. א. מרגיש איך שמצבו, הנהגתו ומעשיו כפי שהם עד עתה, אינם כדאי בעי, ומוכרח לשנותם, ז. א. לבטל את מציאותו וציורו הקודם בכדי להתחיל עבודה חדשה, להעשות מציאות חדשה.

וזהו"ע „שדה תחרש“: „תחרש“, ענינו „דמרפי ארעא“⁵⁴, היינו שמבטל המציאות שהי' לפני זה – והרי זהו"ע עבודת התשובה⁵⁵.

ולכן מרומז „ביהמ"ק בחורבנו“, המורה על עבודת התשובה, בענין „שדה תחרש“, כי בזה מתבטאת כללות עבודת התשובה.

ט. אמנם מובן שתכלית המרירות והתשובה הוא בכדי שעיי"ז יתעלה אח"כ בעבודתו, בקיום התומ"צ בפר"מ ביתר זהירות ובתוספות חיות. – דהרי אפ"ל שיתמרמר באמת על הנהגתו הקודמת, ויתעורר בתשובה אמיתית, ואעפ"י כ' ישאר גם להבא במצבו הקדום בנוגע לעבודתו בתומ"צ, יהי' גם אח"כ מושקע בעניני משא ומתן וכו' כמקודם [ועד"ז אפ"ל גם במי שהתשובה שלו היא בדרגא נעלית: שלאחרי ההתעוררות כו' עבודתו בתומ"צ תהי' כבעבר, מבלי שתורגש תנועת התשובה].

ולזה ממשיך ומוסיף „שראה אותו (הביהמ"ק דלעתיד) בנוי ומשוכלל“, היינו שבברכתו כלולה אמיתית ושלימות ענין התשובה – תוצאותי הטובות והנעלות בקיום התורה ומצות באופן משוכלל ובחיות נוספת, שזה מרומז דוקא בביהמ"ק השלישי שלאחרי החורבן.

קיים⁴⁹, ישר הולך וכו'; משא"כ ביהמ"ק בחורבנו ואח"כ שוב בכנינו ושיכלולו לעת"ל הוא כענין עבודת התשובה שלאחרי הירידה והחורבן⁵⁰.

ויובן מה שגם ראיית ביהמ"ק בחורבנו באה בהקדמה לברכה זו, כי היא מתאימה עם כוונת הברכה, שהקב"ה „יתן ויחזור ויתן“ ההשפעה ונתינת כח הן לעבודת הצדיקים והן לעבודת הבע"ת.

ומוסבר ג"כ למה נרמז „ביהמ"ק בחורבנו“ דוקא בתיבות „כריח שדה“, המרמזות ל„ציון שדה תחרש“, ולא בענין הקרוב יותר לתוכנו של חורבן:

כללות ענין התשובה באה ע"י המרירות ולב נשבר, ע"י שמרגיש איך ש„רע ומר עזבך את ה“⁵¹, נשבר לבו בקרבו ומתמרמר ומתחרט על מעשיו הקודמים ומתעורר בתשובה שלימה על העבר וקבלה טובה על להבא.

[וכן הוא גם במדריגה הנעלית של תשובה דצדיקים, בבחי' „והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה“⁵² – דהרי גם צדיק גמור הוא בבחי' „יש מי שאוהב“⁵³, ובמילא גם עבודת התשובה שלו היא תוצאה מההרגש ד„רע ומר עזבך“].

(49) ולכן מרומז בתיבת „בני“, הו"ע האהבה (תניא פמ"א), והרי זוהי בעיקר עבודת הצדיקים. (50) ולכן „גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון“ (חגי ב, ט) שקאי על ביהמ"ק השלישי (זח"א כח, א – ובש"ס דילן (ב"ב ג, סע"א ואילך) שקאי על בית-המקדש השני. וראה בזה בלקו"ש ח"ט ע' 28 הערה 29) – כי הוא בדוגמת מעלת בע"ת על צדיקים כנ"ל (סעי' ה).

(51) לשון הכתוב ירמי' ב, ט.

(52) ראה לקו"ת ר"פ האינו.

(53) תניא פל"ה (מד, ב).

(54) פרש"י שבת עג, ב ד"ה משום.

(55) לקו"ת מסעי צו, ד. האינינו עה, ד. שה"ש

לה, ד.

י"ד. ועפ"ז גם יובן מה שנאמר
בברכה זו שם אלקים ולא שם הוי' –
מכיון שעיקר הברכה ליעקב הוא
שיתברך בעבודת התשובה, הקשורה
בענין המרירות, שהו"ע הדין והצמצום
– שם אלקים⁵⁸.

אמנם אי"ז בחי' „אלקים” סתם,
כ"א „האלקים” בה"א הידיעה, שהו"ע
הידיעה והגילוי הבא לאחרי ההעלם
והצמצום – שהו"ע עבודת התשובה
שבאה לאחרי הריחוק, והוא הכנה
לגילוי הענינים עליהם נאמר עין לא
ראתה אלקים זולתך⁵⁹, שיתגלו לעת"ל
בביאת משיח צדקנו.

(משיחת ש"פ תולדות, תשכ"ד)

58) ועוד י"ל, ע"פ משנת"ל (הערה 21)
שאמיתית ענין הבל"ג הוא בקו הגבורה – לכן
הברכה לענין התשובה, שהיא בחי' בל"ג, באה
מבחי' „האלקים”. וראה תו"א ס"פ תולדות.
59) ראה ברכות (לד, ב) די"ל דלר' אבהו
לבע"ת נאמר. וראה המשך רס"ו ע' יו"ד ואילך.

אמנם, מאידך גיסא: בכדי שתוצ-
אות התשובה תהיינה כדבעי, כנ"ל,
צ"ל התשובה באופן הנעלה והמתאים
לתכליתה, היינו שגם בהמרירות
ובתשובתו תורגש כוונתה ותכליתה
בקיום התומ"צ דלהבא⁵⁶ – ולכן גם
תוצאות התשובה מרומזות בהתיבה
„שדה (תחרש)”⁵⁷:

כלומר, אין תכליתה של התשובה
הענין ד„תחרש” שבה (המרירות וה-
ביטול), כ"א ענין ה„שדה”, העומדת
ומיועדת לזריעה, צמיחה והבאת פרי-
רות – קיום התומ"צ שלאח"כ.

56) ע"ד המבואר (ראה לקו"ש ח"ג ע' 990)
בענין „נכנס בשלום ויצא בשלום” (חגיגה יד, ב.
ירושלמי שם פ"ב ה"א) – שאפשריות היציאה
בשלום היא דוקא אם הכניסה בשלום, היינו
שנרגש בהכניסה שתכליתה – היציאה.
57) ועפ"ז יומתק מה שכפשוטו „אשר ברכו
ה” קאי על ה„שדה” שעלי' דרו"ל „תחרש”.

